

TÜRK KÜLTÜR DÜNYASININ ORTAK DEĞERİ NASRETTİN HOCA

Melek KÖRÜKCÜ*

Özet: Kendine özgü mizahı, üstün kıvrak zekası, bilgece esprileri ile Nasrettin Hoca Türk dünyasının ortak kültür değeridir. Anadolu'dan tüm dünyaya ün salmış, Türk mizahının özgün bir temsilcisi olmuştur. İnsana ait paradoksların çözümünde fıkraları ile güldürürken düşündürme yolunu seçmiştir. Nasrettin hoca fıkralarında gülünç protest yaklaşım vardır. Bu yaklaşım ile anlatılan Nasrettin Hoca fıkralarının Türk dünyasında yayılması sözlü ve yazılı gelenek ile gerçekleşmiştir. Kültür taşıyıcıları, el yazması eserler ve basılı eserler ile Türklerin var olduğu yerlerde hoca da var olmuştur. Hatta birçok millet Nasrettin Hoca'nın kendi topraklarında yaşadığını iddia ederek O'nu sahiplenmiştir. Doğu Türkistan'da Afanti, Türkmenistan'da Ependi, Özbekistan'da Nasreddin Afandi, Kazakistan'da Koca Nasır, Kırgızistan'da Ependi, Uygurlarda Afanti olarak adlandırılan Nasrettin Hoca 1950'li yıllarda Çin kültüründe yer almıştır. Gerçekleştirilen bu araştırmada; Türkiye Cumhuriyeti, Azerbaycan, Türkmenistan, Balkanlar ve Özbekistan'da Nasrettin Hoca'dan bahsedilerek kaynak derlemesi gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, Nasrettin Hoca, Fıkra

Common Value of the Turkish Cultural World: Nasreddin Hoca

Abstract: With his unique humor, superior wit, and wise jokes, Nasreddin Hodja is a common cultural value of the Turkish world. He became famous all over the world from Anatolia and became an original representative of Turkish humor. He chose to make people think while making them laugh with his jokes in solving human paradoxes. Hodja is a wise man who always has a ready answer and there is a funny protest approach in his jokes. The spread of Nasreddin Hodja jokes told with this approach in the Turkish world was realized through oral and written tradition. With culture carriers, manuscripts and printed works, Hodja existed wherever Turks existed. In fact, many nations claimed that Nasreddin Hodja lived in their own lands and claimed him. Nasreddin Hodja, known as Afanti in East Turkestan, Ependi in Turkmenistan, Nasreddin Afandi in Uzbekistan, Koca Nasır in Kazakhstan, Ependi in Kyrgyzstan, and Afanti among the Uyghurs, took place in Chinese culture in the 1950s. In this research, Nasreddin Hodja's jokes, their importance, and interpretations in the Republic of Turkey, Azerbaijan, Turkmenistan, the Balkans, and Uzbekistan were discussed.

Key Words: Turkish World, Nasreddin Hodja, Joke

Giriş

Nasrettin Hoca Türk kültürünün ve Türk dünyasının ortak bir şahsiyetidir. Nasrettin Hoca'nın en belirgin özelliği Türk milletinin gönlünde doğması ve orada yaşamasıdır. Türk milleti karşılaştığı birçok sorunu Nasrettin Hoca'nın dilinden ifade etmiştir. Bu ifade ediş halkın ortak gücünün Nasrettin Hoca'ya aksetmesinden kaynaklanır. Çünkü Hoca fıkralarında sorunları akıl ile yargılar, tenkit eder ve sonuca bağlar. Türk milleti de her daim sabırlı olmuş, haksızlıklara, zorluklara, sıkıntılara sonuna kadar dayanma gücü göstermiştir. Zira Hoca toplumda yaşanan felaketlere, savaşlara, sıkıntılara ve zorluklara engin bir hoşgörü, neşe ve gülümseme ile moral olmuş, halkı ayakta tutmuştur. Hoca; zekası, hazırcıvaplığı, mizah anlayışı, bilgeliği ve gülmece ustalığı ile Türk kültürü içerisinde yer almış efsanevi bir şahsiyettir. Güldürürken düşündüren, kıssadan hisse şeklinde öğretilerden oluşan, keskin bir zekanın ürünü olan fıkraları ile hepimizin tanıdığı ebedi bir gezgindir.

Fıkra kısa ve özlü anlatıma sahip olan, nükteli, güldürücü hikayeciktir (Türk Dil Kurumu, [TDK], 2025). Fıkralar genellikle gerçekçidir. Yaşanmış veya yaşanması mümkün olan tek bir olay üzerine kurulur. Nükte, hiciv, eleştiri ve mizah unsurlarından oluşur. Fıkralar toplum ve birey ilişkilerini ele alır ve eğitici bir rol üstlenir. Nasrettin Hoca fıkraları da eğitici özelliği belirgin olan fıkralardır. Nasrettin Hoca fıkraları Türk kültürünü doğrudan yansıtan edebi bir araçtır. Özellikle Nasrettin Hoca fıkralarının eğitim programlarında kullanılması öğrencilerin kültürümüzü ve kültürel unsurlarımızı tanıyıp benimsemesinde etkili olacaktır. Zira Nasrettin Hoca her şeyden önce Türk'tür. Yaşamı, düşüncesi, görüşleri Türk insanını temsil etmektedir (Sakaoğlu, 1992). Nasrettin Hoca, fıkraları ile Türk Dünyasında sözlü ve yazılı edebi ürünlerde yer almıştır (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014). 1996 yılı UNESCO tarafından

*Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, E-mail: melekkorukcu@ohu.edu.tr , ORCID:0000-0002-7824-3497

Nasrettin Hoca yılı ilan edilmiş Hoca'nın ünü tüm dünyaya yayılmıştır. Nasreddin Hoca Fıkralarını Anlatma Geleneği" 2022 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan ve Özbekistan adına UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025).

1. Nasrettin Hoca

Ülkemizde hocanın adı Nasrettin ve Nasreddin olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu Nasrettin Hoca ismini kullanmaktadır (TDK, 2025). Bu gün dahi Türklük aleminin moral hocası olan Nasrettin Hoca Doğu Türkistan'da Ependi, Özbekler arasında Afandı veya Apandı, Kırgızlarda Ependi, Kazaklar arasında Kojı Nasr, Azerbaycan'da Molla Nasreddin, Arap coğrafyasında Cuh, Uygurlarda Nesirdin Ependi olarak anılmaktadır. Türk kültürünün üstün zekası olan Nasrettin Hoca dünyadaki çoğu milletin kahramanlarına ilham kaynağı da olmuştur. Almanlar'ın Till Eulenspiegel'i, İngilizler'in Joe Miller'i, Bulgarlar'ın Hıtar Petar'ı, Ruslar'ın Balakirew, Japonlar'ın Ikkyu'su, Amerikalılar'ın Paul Bunyan'ı, İtalyanlar'ın Bertoldo'su, Yugoslavlar'ın Kerempuh ve Era'sın da Hoca'nın fıkraları ile örtüşen özellikler görülmektedir (Sakaoğlu, 1992).

Kaynaklara göre Nasrettin Hoca, 1208 yılında Eskişehir'e bağlı Sivrihisar'ın Hortu köyünde doğmuştur. Babasının adı Abdullah, annesinin adı Sıdika'dır. İki eşi, iki kızı ve bir oğlu vardır. Eşlerinden biri Sivrihisarlı diğeri Akşehirli'dir. İlk eğitimini köyün imamı olan babasından gören Hoca Akşehir'de Seyyid Mahmud Hayrânî ve Seyyid Hacı İbrahim'den dersler almıştır. Konya medreselerinde eğitim gören Hoca Sivrihisar ve Akşehir'de imamlık ve hatiplik yapmıştır. Nasrettin Hoca ayrıca vaizlik, kadılık, müezzinlik ve kâtiplik görevlerinde bulunmuştur (Gürçay, 2022). Nasreddin Hoca'nın ismi ilk kez Saltukname'de geçmektedir. Saltukname, Cem Sultan tarafından 1480 yılında Ebül Hayr-i Rumi'ye yazdırılmıştır. Cem Sultan Balkanlar gezisinde bugün Romanya sınırları içerisinde bulunan Baba Dağı'na uğramış, burada Sarı Saltık'ın menkıbelerini dinlemiştir. Sarı Saltık İslamiyet'i Balkanlar'da yaymakla görevli, Hristiyanlar tarafından da sevilen cesur bir alperendir. Cem Sultan Ebul Hayr-i Rumi'den Sarı Saltık'un isminin geçtiği yerleri gezmesini, menkıbelerini derlemesini ve bir kitap oluşturmalarını istemiştir. Saltukname'de Sarı Saltık'un Nasrettin Hoca ile karşılaşması, Hoca'yı ziyaret etmesi, görüşmesi, misafiri olması ve sohbeti yer alır. Nasrettin Hoca Yıldırım Bayezid döneminde vefat etmiştir. 1638 yılında Evliya Çelebi Seyahatname adlı eserinde Hoca'nın türbesine yaptığı ziyaretten şu şekilde söz etmiştir: *"Bunun emsali nice yüz bin şütür-gürbe letayifleri vardır kim dillere dasitandır. Yıldırım Han fevtinden sonra Çelebi Sultan Mehmed asrında merhum olup, bu Akşehir haricinde bir kubbe ve türbesi malum mahalde medfundur. Ve canibi erbaası parmaklık ihata etmiştir."* Letaif isimli eserinde Lami Çelebi Nasrettin Hoca'nın Sinan Paşa'nın akrabası olduğunu belirtir. 1618 yılında Polonyalı gezgin Simeon Lehatsi, Akşehir'e gelmiş, Nasrettin Hoca'nın türbesini ziyaret etmiş, üstü kemerli türbeyi görünce çok güldüğünü ifade etmiştir (Arslan ve Paçacıoğlu, 1996; Duman, 2008).

1571 yılında, Hüseyin isminde bir şahıs tarafından 'Hazâ Hikâyet-i Kitâb-ı Nasreddin' kitabı kaleme alınır. Kitapta Hoca'nın 43 adet fıkrası bulunmaktadır. Yine 1571'de Hoca'nın fıkralarının yer aldığı Hikâyat-ı Kitab-ı Nasreddin isimli eser yazılmıştır. Lamii Çelebi, Güvahi, Taşlıcalı Yahya Bey Hoca'nın fıkralarını yazıya geçirmişlerdir. Bulak Matbaası'nda 1837 yılında Letaif adıyla, İstanbul'da Matba-i Amire'de ilk kez Hoca'nın fıkraları yayınlanır. Nasrettin Hoca fıkralarının ilk derlemesi Mehmet Tevfik Bey tarafından yapılmıştır. Bu derleme resimlidir ve Hoca'nın biyografisine de yer vermiştir (Özçelik, 2005).

1.2.Nasreddin Hoca'nın Kişiliği

Genel olarak Nasrettin Hoca'nın kişiliği şu şekilde sıralanabilir (Özçelik, 2005):

-Nasrettin Hoca yaşadığı toplumun aynası olan cemiyet insanıdır. Her daim hayatın içerisinde olan Hoca bilgelik ve hocalık görevini ayırım yapmadan her kesimden insan içerisinde sürdürmüştür.

-İyi bir gözlemci olan Nasrettin Hoca nükteci, hazır cevap, düşündürerek güldüren tatlı dilli, zeki bir bilgedir. Asla asık suratlı olmamıştır. Bu özelliğini inancından almıştır. Zira asık suratlılık dinden onay almaz.

-Hoca'nın insanları güldürmesi asla bir dalkavuk edasında değildir. Zira hocada düşünmek ana eylemdir. Yaşam, ölüm, kayıp, kader, kaza gibi metafizik konular üzerinde de durmuştur. İnsanlara karşı hem bir öğretmen hem de bir danışman konumunda olmuştur.

- Hoca fıkralarında zekasını kurnazlıktan yana kullanmaz. Nitekim olaylar karşısında meşru yollardan kimsenin düşünemeyeceği şekilde zorlukların üstesinden gelir. Fıkralarındaki saflık ve aptallık durumları ise nefisini aşağılama, kendisi ile dalga geçerek öz eleştiri yapma durumudur.

-Ulusal ve evrensel olmayı başaran Hoca hayalci değil gerçekçidir. Samimi bir müslüman olan Hoca'nın hayatında katı kurallar yer almaz.

2.Fıkra

Sözlü mizahın en eski ve en etkili ürünü olan fıkralar alay, nükte, hiciv, yergi gibi mizahi öğeleri içerisinde barındıran edebi ürünlerdir. Dilimize Arapça'dan geçmiştir. Divânü Lügâti't Türk'te küğ ve külüt olarak geçer. Küğ bir şehrin insanları arasında ortaya çıkarak belli bir süre dilde kullanılan nükteli bir söz anlamındadır. Külüt ise halk için gülünç olan şeydir. Fıkralar kolektif bilinci yansıtan küçük hikayelerdir. Toplumdaki yanlış davranışların, hataların, belirli tiplerin, dikkat çeken unsurların mizah ve hiciv çerçevesinde anlatılmasıdır (Güzel ve Torun, 2003).

Fıkra türleri şu şekildedir:

- Melikler, Emirler, Vezirler ve Halimler ile ilgili fıkralar
- Evlat, kâi-koca, anne-baba, akraba ile ilgili fıkralar
- Şairler, yazarlar, gazeteciler ile ilgili fıkralar
- Bilginler, hakimler, arifler ile ilgili fıkralar
- Memurlar, yöneticiler, diplomatlar ile ilgili fıkralar
- Öğretmenler, öğrenciler, medreseler, okullar ile ilgili fıkralar
- Mahkemeler, davalar, zanlılar ve mahkumlar ile ilgili fıkralar
- Aşıklar, dalkavuklar, taklitçiler, din adamları, vaizler, müezzinler ve ruhaniler ile ilgili fıkralar
- Doktorlar, hastalar, tiryakiler, sarhoşlar, yan kesiciler, hırsızlar, dolandırıcılar, eşkıya, zorba ve serseriler ile ilgili fıkralar
- Cimrilere, züğürtler, zenginler ile ilgili fıkralar
- Müneccimler, tabirciler, üfürükçüler, efsuncular ile ilgili fıkralar
- savaş ve askerlik ile ilgili fıkralar
- Lokantalar, aşçılar, ziyafetler, oburlar, zayıflar ile ilgili fıkralar
- Şehirliler, taşrahılar, köylüler ile ilgili fıkralar
- Çerçiler, dilenciler, muhtaçlar ve tamahkarlar ile ilgili fıkralar
- Tüccarlar ve çalışanlar ile ilgili fıkralar
- Ev sahipleri, misafirler, seyahatler ve yolcular ile ilgili fıkralar
- Yalancılar, mübalağa yapanlar, laf cambazları ile ilgili fıkralar
- Köleler, hizmetkarlar, köleler, cariyeler, kahyalar, lalalar ile ilgili fıkralar
- Tiyatrolar, oyuncular, balolar, eğlence yerleri ile ilgili fıkralar (Yıldırım, 1992).

Nasrettin Hoca'nın fıkraları belirli bir kesime değil Türk halkının tamamına hitap eder. Nasrettin Hoca fıkralarında hocanın yanından ayırmadığı eşiği, pek geçinemediği karısı, komşuları, kadınlar ve hükümdarlar ana karakter olarak geçer. Türk halkının günlük yaşamını, dini inançlarını, ahlakını ve idari işlerini ilgilendiren olayları fıkralarında dile getirir. Bu dile getiriş belirsiz bir zaman veya geniş zamanda gerçekleşir. Buradaki amaç geleceğe bellek bırakmaktır. Bu belleği güçlendirmek için ülke, mahalle, köy, şehir, pazar yeri, mahkeme, ev,

camii, mezarlık, dükkan, medrese, hamam, ahır, saray, bahçe, tarla, deniz, göl, yol gibi gerçek hayatın geçtiği zeminler kullanır.

3. Türk Dünyası'nda Nasrettin Hoca

3.1. Azerbaycan'da Nasrettin Hoca

Azerbaycan'da Nasrettin Hoca "Molla Nasreddin" olarak adlandırılmaktadır. Azeri edebiyatında Nasrettin Hoca'ya ve fıkralarına yer verilmekte, fıkraları "latife" olarak adlandırılmaktadır. Bir folklor kahramanı olan Hoca'nın fıkraları sözlü halk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Fıkralarda Hoca hazırcevap, üstün ve kıvrak bir zeka sahibi, geleceği görebilen bir şahsiyete sahiptir. Azerbaycan'da halk arasında yaygın olan geleneğe göre Molla Nasreddin'in ismini söyleyen kişi onun yedi tane fıkrasını anlatmalıdır. Bu fıkraları dinleyenlerin de yedi fıkra anlatması gerekir (Ceniklioğlu, 2014).

Azerbaycan'da Molla Nasreddin'e ait fıkraların derlenmesi, toplanarak yazıya geçirilmesi 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. A. Zahorov, 200 fıkra derlemiş ancak bu fıkraların 64'ünü yayınlamıştır. D. A. Yetsiyev Hoca ile ilgili 149 fıkra yayınlamıştır. Azerbaycan'da Celil Mehmetgölüzade'nin öncülüğünde 'Molla Nasreddin' ismiyle Azerbaycan'ın ilk mizah dergisi yayınlanır. Dergi 1906-1918 yılları arasında Tiflis'te; 1920'de Tebriz'de; 1922-1932 yılları arasında da Bakü'de yayın hayatına devam etmiştir. Derginin yazım dili Azerbaycan Türkçesi, Rusça ve Osmanlı/Farisi dillerinde olmuştur. Derginin en önemli özelliği kelimeleri kullanmadan konuyu anlatan karikatürlerin yer almasıdır. Dergi etrafında toplanan yazar ve şairler Molla Nasreddinciler olarak adlandırılmıştır (Sakaoğlu ve Alptekin, 2009).

3.2. Türkmenistan'da Nasreddin Hoca

Türkmenistan'da Nasreddin Hoca "Nasreddin Apendi" olarak anılmaktadır. Ön sezgisi kuvvetli, hazır cevap, zeki ve adaletlidir. Fıkralarda güldürmenin yanı sıra düşündürmekte, öğüt vermekte, toplumdaki yanlışlıkları korkusuzca ifade etmektedir. Türkmenistan'daki Nasreddin Hoca fıkraları Türkiye, Özbekistan, Azerbaycan ve diğer coğrafyalardaki fıkralardan hacim olarak daha uzundur. Bu durumun nedeni ayrıntılara ve betimlemelere daha fazla yer verilmesinden kaynaklıdır. Türkmenistan'da Ata Köpek Mergen, Esenpolat, Aldar Köse, Keymir Kör ve Kemine gibi fıkra tipleri Nasrettin Hoca'dan esinlenerek ortaya çıkmıştır (Şahin, 2010). Nasreddin Hoca fıkralarının Türkmenistan'da nasıl var olduğuna dair 3 görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre Nasrettin Hoca Türkmenistanlı'dır. Fıkralarda Türkmen olarak geçer ve Ependi ismi ile anılır. Ependi Türkmenistan'da doğmuş ve yaşamış bir insan olarak kabul edilir. İkinci görüş Hoca'nın Özbek olduğu ve o coğrafyadan Türkmenistan'a geçtiği yönündedir. Özbeklere göre Hoca Buharalı'dır. Buhara'da türbesi dahi vardır. Üçüncü görüşe göre Nasrettin Hoca Anadolu Türkleri'ndendir. Fıkraları Azerbaycan ve İran'da folklor taşıyıcıları aracılığıyla Türkmenistan'a girmiştir (Usta, 2019).

Türkmenistan'da Nasrettin Hoca ile ilgili ilk araştırmalara ilk sayısı 1925 yılında çıkarılan Tokmak dergisinde rastlanmaktadır. Dergide Ependi, Keminä, Esenpolad, Capbaklar, Miral ve Soltansöyün tiplerinin fıkralarına yer verilmiştir. 1937 yılında Nasreddin Hoca ile ilgili ilk kitap yayınlanmıştır. 'Nasreddin Ependi' isimli kitap N. Soyunov tarafından kaleme alınmıştır. Nasreddin Ependi kitabında Hoca'nın hayat hikayesi ile 173 adet fıkrasına yer verilmiştir. 1937 yılında Yakup Nasırlı tarafından yazılan, 219 sayfadan oluşan "Ependi" isimli kitap Nasrettin Hoca ile ilgili fıkraların tümünü kapsar. Kitapta Hoca'nın "Ependi, Mollanasreddin, Nasreddin Ependi, Hoja Nasreddin Ependi" isimleri ile Türkistan coğrafyasında Türk toplulukları arasında da meşhur olduğu belirtilmiştir (Kalenderoğlu, 2016).

3.3. Özbekistan'da Nasreddin Hoca

Özbekistan'da Nasrettin Hoca "Nasriddin Afandi" veya kısaca "Afandi" olarak adlandırılmaktadır. Nasreddin Hoca fıkralarına "Latifa" denilmektedir. Özbekistan'da 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Nasrettin Hoca fıkralarına rastlanmaktadır. Nasreddin Hoca Özbekistan'da Özbek halkı tarafından çok sevilmiştir. Hoca'nın anavatanının Özbekistan olduğuna dair rivayetler vardır. Rivayetlere göre Nasriddin Afandi Buharalı'dır. Tarihi çok

eskilere uzanan Şirini Köyü, Buhara'da Zarafşan nehri yakınlarında yer alır. Şirini Köylüleri Nasreddin Afandi'nin köylerinde doğup büyüdüğüne inanmışlardır. Şirinilere göre Hoca "horoz her yerde aynı öter" sözüne inanmaz. Bu nedenle köyden çıkar, birçok memleket dolaşır ve sonunda köyüne geri döner. Söylenenlerin doğru olduğunu belirten Afandi "adalet hiçbir yerde yokmuş vakitsiz öten horozun başı kesilmiş" der. Köylülere göre Nasreddin Afandi ölümünün ardından kedisini Zarafşan nehrinin yanındaki tepenin üzerine gömmelerini ister. Tepenin yanına bir minare yapılmasını ve minarenin üzerine bir horoz heykeli dikmelerini vasiyet eder. Ancak köylülere göre Afandi ölmeden önce kendisine kapısı olan bir kabir yaptırmış, kapısına da iki tane kilit asmıştır (Solmaz, 2016).

Buhara'da eşek üzerinde bir anıtı mevcut olan Nasrettin Hoca Özbek fıkralarında kimsesizlere yardım eden, adil, yardımsever, akıllı, nazik, şefkatli, emeğe saygılı bir kişiliğe sahiptir. Sosyal ve politik zorluklara karşı nükteli, güldürürken düşündüren karşı çıkışları vardır. Duruşunu kinaye, taşlama, alay ve mizah yolu ile gösterir. Taşkent'te 1990 yılında B. Sarimsakav ile F. Yoldaşeva tarafından yayınlanan kitapta 800 fıkra yer almaktadır. Özbekistan'da 2. Dünya Savaşı'nın zorlukları ve sıkıntılarını aşmak, halkın moralini yükseltmek için bir akım önlemler alınır. Bu önlemlerden biri de Nasrettin Hoca temalı filmlerdir. Filmlerin isimleri ise "Nasreddin Buhara'da", "Nasreddin Hoçant'ta", "Hoca Nasreddin Sergüzeştleri" ve "Nasreddin'in On İki Mezarı" dır. 1962 yılında yayınlanan Mingir Gülgü isimli eserde Nasrettin Hoca fıkralarına yer verilmiştir (Solmaz, 2016).

3.4. Balkanlar'da Nasrettin Hoca

Nasrettin Hoca Osmanlı Devleti asyesinde Balkanlar'da tanınan önemli bir kültür dinamiğidir. Bosna Hersek'te Boşnaklar tarafından adeta milli bir kahraman olarak algılanmıştır. Bosna'daki ismi Hodža Nasreddin ile varlığını hala devam ettirmektedir. Hocanın fıkraları Bosna'da sadece gülmeye, komikliğe bağlı kalmamıştır. Eleştiri, adalet, yargılama, hoşgörü, övme ve yerme gibi unsurlar fıkralarda yer almıştır. Bosna Hersek'teki Nasrettin Hoca fıkralarında Boşnak halkının sevinçlerini, üzüntülerini, savaşlarını, toplumsal sorunlarını kısacası yaşama dair tüm unsurları görmek mümkündür (Bayraktar, 2012).

Türk dünyasının batısında yaşayan Gagauzlar Ortodoks Hristiyanlığa mensup Türk topluluğudur. Türküler, hikayeler, masallar, bilmece, çocuk oyunları, halk inançları, atasözleri ve fıkraları ile kimliklerini korumuşlar ana dillerini unutmamışlardır. Gagauz Türkeri'nde fıkra tipleri arasında ilk sırada "Nastradin" ismi ile tanınan Nasrettin Hoca gelmektedir. Nastradin; zayıf, genç, bıyıklı, siyah saçlı, toplumun sorunlarını bilen, çözüm arayan, tecrübeli ve bilge bir kişiliğe sahiptir. Bugünde ekonomik sıkıntılar içerisinde olan Gagauz Türkleri'nde Nasrettin Hoca fıkralarının ana temasını geçim sıkıntısı oluşturmaktadır. Fıkralarda fakirlikten, yoksulluktan, zorluklardan, yaşanan acılardan şikayet edilmemesi ve umudun her zaman var olduğu ön plandadır. Ayrıca fıkralarda papaz, kilise, domuz gibi Hristiyanlık ile ilgili kavramlara da yer verilmiştir (Uçkun, 2012).

Sonuç

Nasrettin Hoca Anadolu, Asya ve Avrupa'da tanınan tarihi bir şahsiyet ve tarihsel bir figürdür. Sekiz asır boyunca, bin altı yüzden fazla fıkrası ile sözlü ve yazılı edebiyatta yer almıştır. Eşğine ters binmesi, kazanın doğurması, göle maya çalması, ciğeri kedinin yemesi fıkraları ile Nasrettin Hoca nerede olursa olsun Türk milletinin düşüncelerini dile getirmiş, duygularına tercüman olmuştur. Hoca'nın fıkraları ile Türklere ait mitoloji, tarih, değer, inanç ve tutumlar kodlanarak yaşamış ve günümüze dek gelmiştir. Günümüzde de kıyaslanamayacak bir evrenselliğe sahiptir. Bu evrenselliğe eşitlik, adalet, hoşgörü, sevgi, saygı, beraberlik mesajları vermesi, kötülerin karşısında iyilerin yanında olması ile ulaşmıştır.

Kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerde önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (Mellisen, 2005: 11). Özellikle tarihî, kültürel ve etnik bağları güçlü olan ülkeler arasında, soydaşlık temelli ilişkilerin derinleştirilmesi ve geliştirilmesi adına da büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Azerbaycan ve Türkiye arasındaki Konya Karabağ'a uzanan soydaşlık ilişkisini,

kamu diplomasisinin etkileyici bir örneğini oluşturma potansiyeli bakımından çalışmamızda konu edinilmektedir.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. ve Paçacıoğlu, B. (1996). Letâ'if-i hoca nasreddin. Sivas: Dilek.
- Bayraktar, Z. (2012). Bosna hersek sözlü kültüründe nasreddin hoca tipi üzerine. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, (5)33,32- 42.
- Boratav, P. N. (2007). *Nasreddin hoca*. İstanbul: Kırmızı.
- Ceniklioğlu, G. T. (2014). Türk dünyasında nasreddin hoca fıkraları. *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması. 26-28 Mayıs 2014*. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir, 241-255.
- Duman, M. (2008). *Nasreddin hoca ve 1555 fıkrası*. İstanbul: Heyamola.
- Gürçay, S. (2022). Nasrettin hoca'nın tarihi şahsiyetine ve seçili fıkralara birey, toplum ve halk değişleri perspektifinde panoramik bir bakış. *Aydın Türklük Bilgisi*, 8(1), 53-67.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2003). *Türk halk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Akçağ.
- Kalenderoğlu, İ. (2016). Türkmen şorta sözleri ve nasreddin hoca (ependi). *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 672-678.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2025). <https://yakegm.ktb.gov.tr/TR-345095/unesco-somut-olmayan-kulturel-miras-listelerinde-turkiye.html>
- Özçelik, M. (2005). Nasreddin Hoca. (Ed. Nebahat ERKÖK). Eskişehir: Odunpazarı Belediyesi.
- Özçelik, M. (2005). *Nasreddin hoca*. Eskişehir: Kültür.
- Sakaoğlu S. (1992). *Türk fıkraları ve nasreddin hoca*, Konya.
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin, A. B. (2014). *Nasreddin hoca*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Solmaz, E. (2016). Özbek mizahında nasreddin hoca algısı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (9)18, 229-238
- Şahin, H. İ. (2010). Türkmenistan'da nasrettin hoca ve timur fıkraları. *Bilig*, 55, 135-146.
- Türk Dil Kurumu. (2025). <https://sozluk.gov.tr/>
- Uçkun, R. (2012). Gagauz türklerinde nasreddin hoca tipi ve fıkraları. *Eskiye Dergisi*, 4(43), 69-75.
- Usta, M. (2019). Türkmenistan sahasında olup anadolu sahasında olmayan nasreddin hoca fıkralarının mizah teorileri bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, 2(1), 141-174.
- Yıldırım, D. (1992). *Fıkra*. Türk Dünyası El Kitabı (Cilt 3: 332-341). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.